

ОПШТИНА ГАЦИН ХАН

**Стратегија за социјално укључивање
Рома у општини Гаџин Хан
2019 - 2025**

ГАЦИН ХАН

На основу члана 11. и члана 32. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије“, број 129/07, 83/14 - др. закон, 101/16 – др. закон и 47/2018) и члана 39. Статута општине Гаџин Хан („Службени лист града Ниша“, број 63/08,31/11,46/12 и 36/13), Скупштина општине Гаџин Хан, на седници одржаној 30. новембра 2018. године, донела је

**ОДЛУКУ
О ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ ЗА СОЦИЈАЛНО УКЉУЧИВАЊЕ РОМА
У ОПШТИНИ ГАЏИН ХАН**

Члан 1.

Приступа се изради Стратегије за социјално укључивање Рома у општини Гаџин Хан.

Члан 2.

Циљ израде Стратегије за социјално укључивање Рома у општини Гаџин Хан је:

- смањење сиромаштва и сузбијање дискриминације Рома односно стварање услова за пун приступ остваривању људских права лица ромске националности;
- развијање капацитета и одговорности органа локалне самоуправе да се ефикасно старају о остваривању и заштити права лица ромске националности;
- обезбеђење средстава у буџету јединице локалне самоуправе, као и код међународних развојних партнера за финансирање стратешких мера и
- делотворно укључење представника ромске заједнице у поступку осмишљавања и спровођења стратешких мера и остваривање гарантованих људских права на рад, становање, образовање, социјалну и здравствену заштиту.

Члан 3.

Носилац израде имплементације Стратегије за социјално укључивање Рома у општини Гаџин Хан биће одређен од стране Општинске управе општине Гаџин Хан.

Члан 4.

Ова Одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу града Ниша“.

Број:06-210/18-II

У Гаџином Хану, дана 30.новембра 2018.године.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ГАЏИН ХАН

ПРЕДСЕДНИК
Марија Цветковић

САДРЖАЈ:

1. УВОД	4
2. НАЧЕЛА	5
3. ПРАВНИ И СТРАТЕШКИ ОСНОВ	5
3.1. Међународна документа	5
3.2. Законодавна документа Републике Србије која подржавају инклузију ромске заједнице	6
3.3. Стратешка документа за инклузију Рома и Ромкиња у локалну заједницу	6
4. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ	6
4.1. Географски подаци	6
4.2. Демографски подаци	8
5. РОМИ У СРБИЈИ	10
6. РОМИ У ОПШТИНИ ГАЦИН ХАН	13
7. ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	14
7.1. Анализа стања (SWOT)	15
7.2. Анализа заинтересованих страна	16
8. ОБРАЗОВАЊЕ	17
8.1. Дискриминација према Ромима у систему образовања	18
8.2. Инклузивно образовање	19
8.3. образовање Рома у општини Гаџин Хан	19
8.4. Право на индивидуални образовни план	21
8.5. Интерресорна комисија	22
8.6. Циљ Стратегије у оквиру образовања	22
8.7. Мере	22
8.8. Исходи до 2025. године	23
9. СТАНОВАЊЕ	23
9.1. Становање Рома у општини Гаџин Хан	26
9.2. Социјално становање у општини Гаџин Хан	26
9.3. Циљ стратегије у оквиру становања	27
9.4. Мере	27
9.5. Исходи до 2025. године	28
10. ЗАПОШЉАВАЊЕ	28
10.1. Запошљавање Рома у Општини Гаџин Хан	30
10.2. Циљ стратегије у оквиру запошљавања	30
10.3. Мере	31
10.4. Исходи до 2025. године	31
11. ЗДРАВЉЕ	31
11.1. Здравствено стање Ромске популације у општини Гаџин Хан	33
11.2. Циљ стратегије у оквиру здравља	34
11.3. Мере	34
11.4. Исходи до 2025. године	34
12. СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	35
12.1. Социјална заштита Рома у општини Гаџин Хан	36
12.2. Циљ стратегије у оквиру социјалне заштите	36
12.3. Мере	37
12.4. Исходи до 2025. године	37
13. МЕХАНИЗМИ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ	37

1. УВОД

Стратегија за социјално укључивање Рома у општини Гаџин Хан је плански документ који се бави решавањем питања ове осетљиве друштвене групе. Под њим подразумевамо доношење одлука о томе које значајне норме за живот Рома намеравамо да остваримо у локалној заједници у току предвиђеног временског периода.

Стратегија за социјално укључивање Рома у општини Гаџин Хан намењена је представницима локалних власти, ромским представницима (активистима), запосленима у образовним и здравственим институцијама, Центру за социјални рад, Националној служби за запошљавање и осталим локалним институцијама и организацијама чије поље рада има везе са унапређењем положаја Рома.

Стратегија за социјално укључивање Рома у општини Гаџин Хан почива на анализи релевантних националних и локалних стратешких докумената, анализи стања, анализи проблема и процени потреба ромске популације на територији општине Гаџин Хан.

Стратегија се односи на временски период од 6 година (2019-2025). Део потребних средстава за имплементацију Стратегије обезбедиће општина активирањем већ постојећих и издвајањем из додатних ресурса, док се значајна финансијска подршка очекује од надлежних министарства Владе Републике Србије и донаторских програма.

Механизми праћења, оцењивања успешности примене Стратегије и доношењем евентуалних корективних мера биће дефинисани Планом праћења и оцењивања успешности (планом и мониторингом).

разлог за доношење Стратегије је стварање услова за њихову социјалну укљученост – смањење сиромаштва и сузбијање дискриминације Рома и Ромкиња, односно стварање услова за пун приступ остваривању људских права лица ромске националности. Поред тога, разлози због којих се доноси ова Стратегија произилазе из потребе да се створе предуслови за остваривање поменутих стратешких циљева, и то да се:

- Успоставе механизми за спровођење, планирање, праћење и унапређење усвојених мера и активности;

- Развију капацитети и одговорност органа државне управе и локалне самоуправе да се ефикасно старају о остваривању и заштити права лица ромске националности;

- Обезбеде средства за финансирање стратешких мера;

- Делотворно укључе представници ромске заједнице у поступке осмишљавања и спровођења стратешких мера и остваривања гарантованих људских права на рад, становање, образовање, социјалну и здравствену заштиту.

2. НАЧЕЛА

Мере и активности које се Стратегијом предлажу заснивају се на следећим начелима:

- Одговорност органа јавне власти за остваривање стратешких циљева и друштвену одговорност, солидарности и свест о томе да је социјална искљученост фактички губитак у социјалном капиталу државе, а да процес социјалног оснаживања припадника искључене друштвене групе значи јачање људске безбедности, доприносе економском расту и унапређењу људских права
- Остваривање права на образовање, здравствену и социјалну заштиту, адекватне услове становања и на рад
- Уважавање достојанства личности
- Антидискриминаторна политика и политика интегративне мултикултуралности и интеркултурални дијалог
- Очување етнокултурног идентитета Рома и Ромкиња
- Социјално укључивање Рома и Ромкиња у локалној заједници
- Остваривање права побољшања положаја Ромкиња и остваривање родне равноправности

3. ПРАВНИ И СТРАТЕШКИ ОСНОВ

Приликом припреме Стратегије као полазна основа су коришћена различита међународна и национална документа, која чине шири стратешки оквир за социјално укључивање Рома.

3.1. Међународна документа:

- Универзална декларација о људским правима (чл.22, 25, 26),
- Конвенција о правима детета,
- Циљеви Програма за одрживи развој до 2030,
- Оквир ЕУ за израду националних стратегија за интеграцију Рома до 2020. године,
- Смернице ЕК за израду националних стратегија и АП,
- Мишљење ЕК о захтеву Србије за чланство у ЕУ и Аналитички извештај (чл. 2),
- Повеља о основним правима у ЕУ,
- Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације (члан 1, став 4; члан 2 тачка 2; члан 3, 5,7),
- Повеља о људским и мањинским правима и грађанским слободама,
- Међународни пакт о економским, социјалним и културним плановима (чл.6-8, 9,10,11,13),
- Декларација о правима припадника националних или етничких, верских или језичких мањина (члан 27),
- Универзални документи о људским правима, Београд 2001,
- Оквирна конвенција за заштиту националних мањина.

3.2. Законодавна документа Републике Србије која подржавају инклузију ромске заједнице:

- Устав Републике Србије,
- Закон о предшколском васпитању и образовању,
- Закон о основама система образовања и васпитања,
- Закон о основном образовању и васпитању,
- Закон о раду,
- Закон о јавном здрављу,
- Закон о здравственој заштити,
- Закон о правима пацијената,
- Закон о становању и одржавању зграда,
- Закон против дискриминације особа са инвалидитетом,
- Закон о заштити права и слобода националних мањина из 2002. године којим је Ромима признат статус националне мањине,

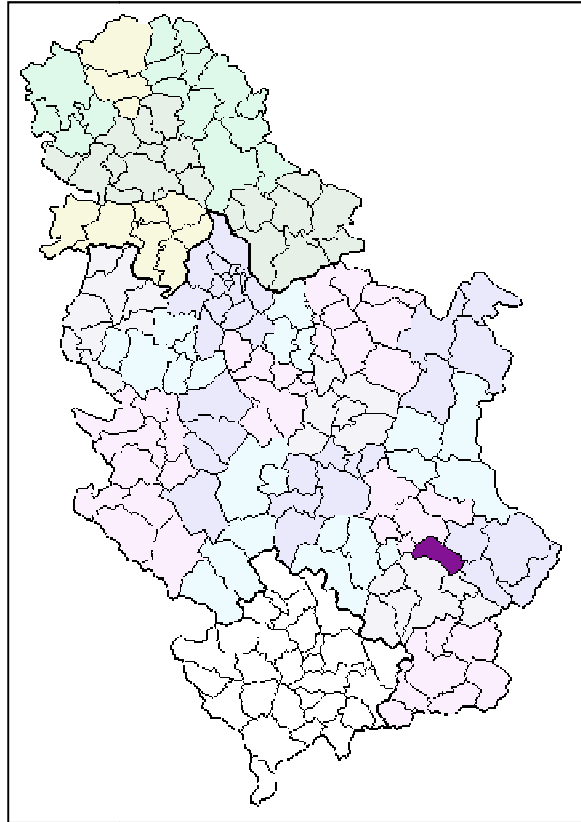
3.3. Стратешка документа за инклузију Рома и Ромкиња у локалну заједницу:

- Стратегија за социјално унапређење положаја Рома и Ромкиња 2016-2025. године;
- Акциони план за поглавље 23 (април 2016.);
- Стратегија реинтеграције повратника по основу споразума о реадмисији,
- Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године,
- Национална стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља,
- Стратегија јавног здравља,
- Национална стратегија за запошљавање за период 2011-2020. године,
- Оперативни закључци са семинара за Социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији,
- Национална стратегија социјалног становања,
- Стратегија за запошљавања за период 2011-2020 године,
- Национална стратегија за младе.

4. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ОПШТИНИ

4.1. Географски подаци

Општина Гаџин Хан је општина Нишавског округа у Србији. На северу се граничи са општином Бела Паланка и градом Нишем, на југоистоку општином Бабушница, на југу су општине Власотинце и Лесковац, а на западу са општином Дољевац. Општина заузима површину од 325 км² (од чега на пољопривредну површину отпада 18.201 ха, а на шумску 10.610 ха). Према подацима пописа становништва 2011. године живи 8.357 становника.

На територији Запања до сада нису вршена систематска истраживања или ископавања, али се зна да је овај крај био насељен још у далекој прошлости. Поједини предмети који су откривени на овом терену стари су и неколико хиљада година. Имена племена и народа који су настањивали ове крајеве у далекој прошлости нису позната, јер у то време писмо није било познато, а и народна традиција их не памти.

Гаџин Хан је био још од римског доба на путном правцу па је трговина пре свега пољопривредним производима и рукотворинама овог краја била развијана кроз читаву историју.

Подручје општине Гаџин Хан припада простору Југоисточне Србије, која припада централној зони Балканског полуострва коју је одредио Јован Цвијић још 1924. године. Запање лежи између Суве планине, Бабичке Горе и Селичевеце и највећим делом се поклапа са подручјем општине Гаџин Хан.

Својом територијом општина Гаџин Хан излази у Поморавље, на реку Јужну Мораву и на аутопут Ниш – Скопље, тј. КОРИДОР 10. Пошто је ограничено трима планинама и реком Јужном Моравом, подручје Гаџин Хан има низине на само 200 м надморске висине, а поједини његови терени се подижу и до 1.808 м. Низијски део је незнатан, па се зато може рећи да је општина Гаџин Хан брдско-планинско подручје, у коме се брежуљци смењују са брдима, а ова са планинским странама и гребенима.

Општина Гаџин Хан има умерено-континенталну климу у нижој зони, док на Сувој планини и Бабичкој гори она задобија карактеристике субпланинске и планинске климе. У Горњем

Заплању преовладава нешто оштрија умерено-континентална клима, док је у Доњем Заплању она нешто блажа. Дужина периода без мразева износи 230 дана у Нишу и околини, а то је највећи број дана у Србији по том критеријуму (изузев Неготина). Климатске карактеристике Заплања имају предност у виноградарској производњи и у производњи јагодичастог воћа. Летњи месеци (јун, јул, август и септембар) су изразито топли што је повољна околност за производњу пољопривредних култура. Клима у Заплању погодна је за ратарске културе као и друге културе које траже сува и топла лета. Међутим, општина Гаџин Хан је по традицији и могућностима које пружа природа предодређена и за сточарство. Тако се будућност Заплања види у производњи здраве хране.

4.2. Демографски подаци

Према последњој информацији о становништву за општину Гаџин Хан, број становника износи 7317, што је 0,10% од укупне популације Србије. Кад би се популација мењала као за последњи период од 2011 – 2016 (-2,70% годишње) број становника за општину Гаџин Хан у 2019. години би био 6741.

Општина Гаџин Хан убраја се у „старе“ општине с обзиром да више од половине становника – 56% припада старосним групама од 50 година и више. Природног прираштаја нема, на 1000 становника износи – 18,7%, док контингент становништва до 20 година чини свега 15,4% укупног становништва. Читаво сеоско подручје је захваћено јаким миграционим кретањима. У структури насеља само Гаџин Хан има преко 1000 становника, једно насеље између 800 и 1000 становника, 3 насеља 500 – 800, 15 насеља 500 – 200, 6 насеља од 200 – 100 и 8 насеља мање од 100 становника.

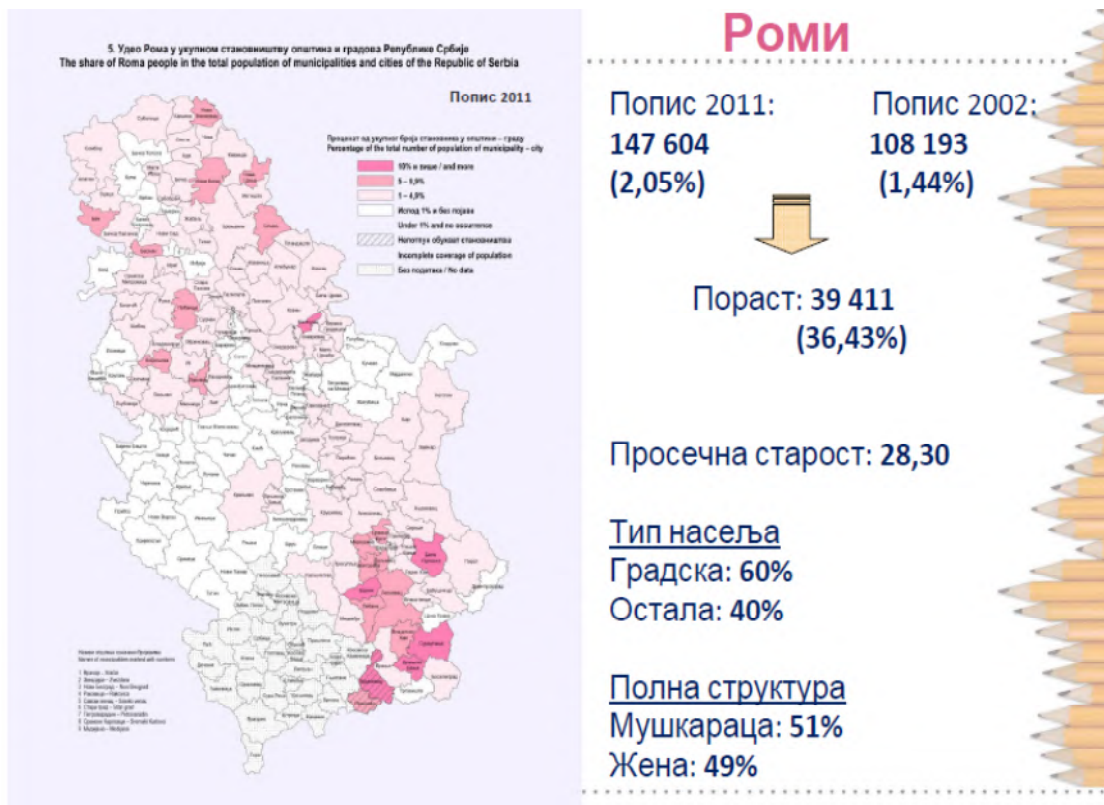
Критична маса активног становништва износи 64%, учешће пољопривредног становништва у односу на укупно становништво 45,7% (3 пута више од републичког просека), док његов активни део достиже 88,6%. Незапослено је 880 лица од тога 620 жена. По националности је 97,4% Срба, 1,2 Рома и остали 1,4%.

Просечна старост мушкараца за општину Гаџин Хан је 50,8 година а код жена је 54,2 година. Општина Гаџин Хан обухвата 34 насељена места. Насељена места општине Гаџин Хан и број становника у насељима према попису из 2011. године су дата посредством следеће табеле:

Насељено место	Број становника
Општина Гаџин Хан	8357
Велики Вртоп	218
Велики Крчимир	333
Виландрица	148
Гаре	39
Гаџин Хан	1209
Горње Власе	95
Горње Драговље	327
Горњи Барбеш	408
Горњи Душник	517
Гркиња	649
Доње Драговље	327
Доњи Барбеш	169
Доњи Душник	517
Дуга Пољана	25
Дукат	197
Јагличје	56
Калетинац	60
Копривница	59
Краставче	98
Личје	269
Мали Вртоп	122
Мали Крчимир	195
Марина Кутина	300
Миљковац	35
Ново Село	25
Овсињинац	148
Равна Дубрава	294
Семче	226
Сопотница	179
Тасковићи	297
Топоница	874
Ћелије	44
Чагоровац	129
Шебет	57

5. РОМИ У СРБИЈИ

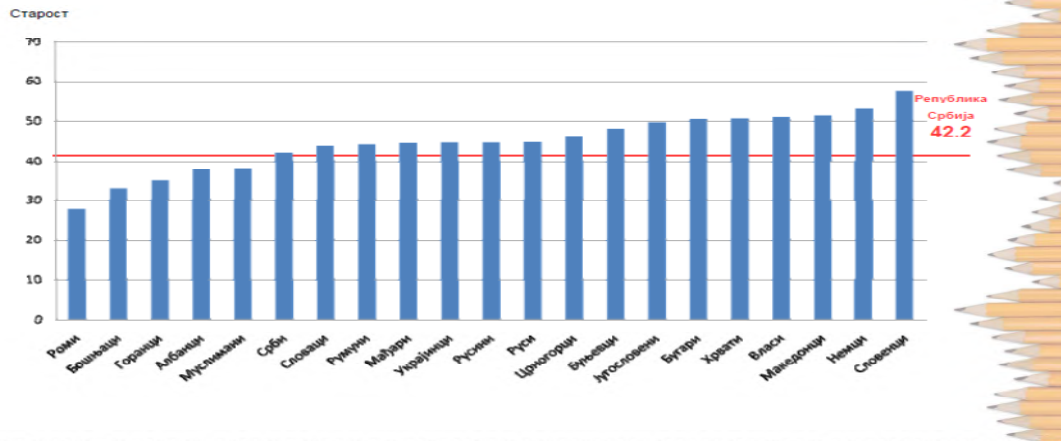
Роми су традиционално номадски народ. Пореклом су из Индије коју су напустили око 1000 године (10 век). Говоре неку од варијанти ромског језика, чија је анализа показала да је он блиско повезан са индо - европским језицима који се говоре у Индији и Пакистану. У верском погледу су нејединствени, јер их има православних хришћана и муслимана, као и других вера. Њихов број је тешко утврдити. Процењује се да их има око 1 500 000 у свету, а према неким подацима од 5 000 000 - 10 000 000. Сматра се да између 6-8 милиона живи у Европи, и то највише на Балканском полуострву и у Југоисточној Европи. На Балканско полуострво се досељавају у 14 веку, када их има и у Србији. Не постоје поуздани подаци о броју Рома у Србији. Према Попису становништва из 2002. године 108.193 грађана Србије се изјаснило да је ромске националности, а према најновијем попису из 2011. године 147 604 грађана се изјаснило да је ромске националности, а њихов удео у укупном становништву Србије износи 2.05 %. Према јавним исказима ромских активиста, у Србији живи између 700.000 и 900.000 Рома. Процене истраживача и демографа крећу се између 400.000 и 450.000 Рома, што је пре близу реалног стања него егзактан податак.

Роми су депривилегована друштвена група, просторно диспензирана етничка заједница чији живот обележавају структурно сиромаштво и дискриминација.

Узимајући укупан друштвени положај Рома, не само у Републици Србији, него готово у свим земљама у којима живе изразито је неповољан. По свим показатељима друштвеног положаја (незапосленост, образовање, друштвени углед, животни стандард), Роми се налазе на најнижој друштвеној лествици. Као најугроженија и најмаргинализованија национална мањина и даље се налазе у незавидном положају суочавајући се низом препрека које настављају да онемогућавају њен развој. Проблеми са којима се Роми суочавају присутни су у свим областима, у скоро сваком аспекту јавног и приватног живота, почевши од немогућности испуњавања основних потреба, као што су адекватна здравствена заштита, основно образовање и социјална помоћ, па све до баријере на које налаза у приступу тржишта рада. Ромску популацију карактерише значајно виша стопа сиромаштва, незапослености и болести у односу на остатак становништва у Србији. Мали је број оних који могу да заступају интересе ромске популације с обзиром да нису довољно присутни у политици и институцијама. Тежак положај ромске популације у Србији најбоље се изражава на најрелевантнијим чињеницама:

- 35% и 60% Ромске деце није уписано у школу
- између 60% и 80% Рома нема завршену средњу школу
- мање од 1% Рома заврши више или високо образовање
- $\frac{2}{3}$ деце из ромских насеља живи испод границе сиромаштва
- мање од $\frac{1}{3}$ ромских жена је незапослено
- између 60% и 80% Рома живи у нехигијенским условима, од којих 70% чине неформална насеља
- од укупног броја рома само 27,2% економски активно
- индекс старења ромске популације износи 0,15%, потпуно супротно од индекса старења укупне популације у Републици Србији, који износи 1,01%
- просечна старост ромских жена и мушкараца је приближно иста (27.6 година и 26.7 година за мушкарце) што је за 14, односно 12 година ниже од просечне старости жена и мушкараца у Србији

- ромска деца се много чешће разбољевају (између 3-10 пута чешће)
- на сваких 6 рома старости између 25 и 44 година један болује од неке хроничне болести, док је тај однос у општој популацији одприлике 1 од 16.
- прву дозу ДИ-ТЕ-ПЕР и Полио вакцине добије око 85% ромске деце, а свега 59% деце се вакцинише
- обухват ромкиња пружених услугама у току трудноће (мерење телесне масе, притиска, анализа крви, папаниколау тест) мањи је за 20-25% од обухвата осталих жена у Републици Себији
- 8% потхрањене деце у односу на нешто мање од 2% у општој популацији

Роми се суочавају са предрасудама и различитим облицима дискриминације. Прикривена или отворена дискриминација су, уз различите видове сегрегације, главне препреке друштвеној интеграцији Рома. С друге стране, отпор дискриминацији могао би да допринесе јачању самосвести Рома, хомогенизацији и подстицању затварања групе. Дискриминација се испољава у различитим сферама живота: систему образовања, запошљавања, социјалној и здравственој заштити, просторној сегрегацији, у органима управе и локалне самоуправе, на јавним местима.

Дискриминација је још снажније изражена према Ромима расељеним са Косова. Најзад, проблем дискриминације Рома далеко озбиљнији и шири него што то могу да покажу резултати теренских истраживања. То је проблем који задире у саму срж друштва и много говори о његовом карактеру и демократским потенцијалима.

Сиромаштво је **кумулятивни показатељ** (индикатор) који у себи садржи низак ниво образовања, лоше услове становања, и незапосленост, и оскудну исхрану и одевање, и више него скромне хигијенске навике и лошу здравствену заштиту, оскудно познавање језика и тешко препознатљиве културне потребе. Сиромаштво велике већине Рома веома отежава њихов положај и у формалној – институционалној и у неформалној мрежи привређивања. Неиздиференцирана социо–професионална структура је индикатор ниског друштвеног положаја. Рома је највише у оним занимањима за која није потребна никаква

стручност, као што су радници на одржавању објеката и чистоће, носачи, складишни радници, грађевински радници итд. Неке ромске породице живе само од хуманитарне и социјалне помоћи.

Резултати многих истраживања показују да су Роми, у односу на остале сиромашне групе најсиромашнији.

6. РОМИ У ОПШТИНИ ГАЦИН ХАН

Анализа ситуације и проблема (анализа и преглед документације о ширем радном окружењу), анализа стања (SWOT), анализа проблема и анализа заинтересованих страна показала је да су у општини Гаџин Хан, недовољна образованост, незапосленост и лош материјални положај ромске заједнице узрок њиховог стања. Овај проблем је доминантнији из разлога што је овде реч о сеоској средини, али је он такође и приметан код преосталог становништва. То показују статистички подаци из пописа становништва за 2011. годину по којима је општина Гаџин Хан у самом врху по старости, неписмености, незапослености. Укупан број Рома на територији општине процењен је на 357, мада се сматра да је њихов број већи од 400. Углавном су настањени по махалама. Основна обележја ових насеља су нездраво становање, лоша комунална опремљеност, искљученост из основног система и нерегулисан статус, односно нездраво и небезбедно окружење.

Површина општине (у км)	325км²
Број насељених места	1. Број градских насеља: 1
	2. Број сеоских насеља: 33
Укупан број становника	8 357
Укупан број грађана ромске националности	1. Број домицилних Рома: 357
	2. Број расељених лица: -
	3. Број избеглица:-
Ромска неформална насеља са бројем становника	1. Доње Драговље 85
	2. Заплањска Топоница 83
	3. Гаџин Хан 34
	4. Тасковићи 29
	5. Семче 22
	6. Чагровац 18
	7. Горњи Барбеш 16
	8. Доњи Барбеш 7
	9. Горње Драговље 7
	10. Марина Кутина 7
	11. Велики Крчимир 5
	12. Остала насеља 44

Број Рома према званичној статистици - мушкараца: 123, жена: 137.

Старосна структура грађана ромске националности:

	Мушкарци	Жене
0-4 година	13	5
5-9 година	20	20
10-14 година	8	19
15-19 година	6	12
20-24 година	10	7
25-29 година	9	10
30-34 година	8	11
35-39 година	7	10
40-44 година	6	7
45-49 година	7	7
50-54 година	2	4
55-59 година	10	9
60-64 година	9	11
65-69 година	2	1
70-74 година	6	2
75-79 година	0	0
80 + година	0	2

7. ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

Општи циљ Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период од 2019 до 2025. године је да се побољша социјално-економски положај ромске националне мањине у општини Гаџин Хан, уз пуно уживање мањинских права, елиминисање дискриминације и постизање веће социјалне укључености Рома и Ромкиња у све сегменте друштва.

Стратегија има пет посебних циљева у кључним областима који доприносе остваривању општег циља, а то су образовање, становање, запошљавање, здравље и социјална заштита.

7.1. Анализа стања (SWOT)

SWOT анализа (интерна и екстерна само процена локалне заједнице) је методолошки алат који се користи у циљу одређивања конкурентске позиције локалне заједнице. Практичност и веома широка примењљивост ове анализе обезбеђује јој једноставност. Ову анализу чине четири елемента: снаге, слабости, шансе и претње. Снаге и слабости су интерни елементи на које једна локална заједница може да утиче, док претње и шансе представљају екстерне елементе, односно факторе из спољашности на које није могуће извршити утицај.

Анализа стања у локалној заједници која се односи на унапређивање положаја Рома извршена је кроз индентификовање досадашњих активности и резултата у овом домену, али и кроз сагледавање позитивних и негативних капацитета и слабости локалне заједнице. Такође, као и могућности и препрека са којима се суочава у свом радном окружењу.

Снаге	Слабости
<p>-Отвореност општине Гаџин Хан за решавање свих питања везаних за побољшање и унапређивање положаја ромске популације на њеној територији</p> <p>-Заинтересованост институција од значаја (центар за социјални рад, национална служба за запошљавање, школа, предшколска установа, црвени крст, дом здравља итд.)</p> <p>-Добро организован рад Јавно комуналног предузећа „Дирекција“</p> <p>-Постојање ромске невладине организације</p> <p>-Систем здравства и здравствене заштите заинтересован за решавање проблема Рома</p> <p>-Постојање стратегије одрживог развоја општине Гаџин Хан 2012-2022</p>	<p>-Недовољна финансијска средства за Ромску популацију</p> <p>-Недостатак у буџету за суфинансирање пројеката</p> <p>-Незаступљеност Рома у институцијама од значаја</p> <p>-Недовољна едукација ромског становништва</p> <p>-Домицилно становништво упознато са стањем ромске популације, али не у довољној мери</p> <p>-Лоши стамбени услови у којима живи ромско становништво</p> <p>-Лоша комунална и путна инфраструктура у ромским насељима</p>

Шансе	Претње
<ul style="list-style-type: none"> -Доступни фондови који се баве проблемима Рома -Подршка надлежних министарства -Подршка локалне самоуправе и њених организација у решавању проблема Рома -Претприступни фондови Европске уније -ЕУ подршка инклузији Рома и Ромкиња 	<ul style="list-style-type: none"> -Смањени трансфери општини са националног нивоа -Запостављеност региона и општине од стране државе -Недовољна финансијска средства за Роме -Спор и недовољан прилив из доступних фондова -Поједини програми који су намењени побољшању положаја Рома су завршени или се налазе у завршној фази

7.2. Анализа заинтересованих страна

Анализом заинтересованих страна идентификоване су кључне стране за унапређивање положаја ромске популације на територији општине Гаџин Хан, које су диференциране на крајње кориснике и кључне партнере у локалној самоуправи у развијању и примени мера и програма.

Крајњи директни корисници Стратегије за унапређење положаја Рома на територији општине Гаџин Хан јесу сви припадници ромске заједнице без обзира на узраст, пол, образовни статус, здравствено стање, материјални положај.

8. ОБРАЗОВАЊЕ

Проблеми укључености Рома у образовни систем један је од најактуелнијих проблема, посебно са становишта интеграције у друштво. Елементарни рачун о трајању последица искључивања ромске деце из редовног школовања показује да ће се у наредном периоду рађати генерације које ће и даље репродуковати неписмене, а тиме и социјално хендикепениране за укључивање у модерне токове друштвеног развоја. Образовање је кључни канал кроз који Роми могу да изађу из зачараног круга сиромаштва. Постоје озбиљна ограничења у погледу приступа Рома образовању што је евидентно из малог обухвата ромске деце школовањем: Општи обухват Рома образовањем веома је низак од предшколског до високог образовања, а сегрегација у настави и даље постоји. Посебно је алармантно то што многа ромска деца уопште не иду у школу.

Роми су релативно млада популација. Званична статистика говори да деца узраста до шест година чине преко 15% укупне ромске популације, а деца узраста од 7 до 14 година има преко 16%. Процењује се да би број ромске деце у узраст који одговара припремном периоду за школу (од 3-6 година) и основној школи могао кретати приближно између 60 000 и 120 000.

Постоји значајна разлика између ромске и остале популације у годинама похађања образовања. Ниско образовно постигнуће је најизраженије код ромске популације и касније постаје један од разлога сиромаштва које се преноси са генерације на генерацију. Према подацима из пописа 2002. године, 61,9% Рома није завршило основну школу, 29% је завршило основну школу, 7,8% је завршило средњу школу, а само 0,3% је стекло високо или више образовање.

Образовна структура укупне ромске популације је вероватно и нижа, обзиром на то да су у најмањем броју пописани управо становници нехигијенских насеља. Просечна дужина школовања Рома/Ромкиња је 5,5 година, док се остало становништво са којим живе у суседству школује просечно 11 година.

Образовна структура Рома је знатно нижа у односу на већинску популацију и већину других мањина, осим Албанаца, Влаха и Муслимана. Ниже образовање жена у односу на мушкарце је још израженије него код других заједница. Ромкиње представљају најмање образовану групу жена, са највећим процентом неписмености: Чак око 80% Ромкиња је формално неписмено, са горњом границом од четири разреда основне школе, без било какве квалификације.

Тешко је проценити колико се деца ромске националности никад не упише у школе, а колико њих напусти започето школовање. Према подацима из различитих извора, извесно је да је тај број изразито велики:

- Деца која не похађају обавезни припремни предшколски програм (38%);
- Деца која не похађају основну школу (26%);
- Деца која су напустила основну школу (74% упише основну школу, а 73% од тог броја напусти школу);
- Деца која напусте средњу школу (38%).

Разлози за неукључивање и/или касније напуштање школе су многобројни и разноврсни, и укључују породичну материјалну ситуацију, неприлагођеност образовних институција и висок ниво дискриминације у њима, као и недостатак помоћи деци за савладавање преобимног градива. Искљученост из образовног система само је један од показатеља опште маргинализације ромске заједнице.

У предшколско васпитање и образовање могу се укључити деца узраста од шест месеци до пет и по година, оно није обавезно и родитељи плаћају део трошкова у зависности од примања. У периоду између пет и по и шест и по година, деца похађају обавезни предшколски припремни програм који се одвија у предшколским установама или основним школама. Деца се уписују у први разред у узрасту између шест и седам година. Укупан проценат обухвата деце у свим облицима институционалног предшколског васпитања и образовања је у порасту.

8.1. Дискриминација према Ромима у систему образовања

Резултати истраживања о дискриминацији и неједнакости у Србији показују да је дискриминација Рома у Србији присутна и да је јавност тога свесна. Поред Рома, највише дискриминисане особе у Србији су сиромашни и особе са инвалидитетом. Припадници ових група осећају дискриминацију на пољу запошљавања, каријере, остваривања здравствене, правне и социјалне заштите, политичке активности, образовања и становања.

Роми су изложени различитим облицима дискриминације, као што су неоправдано упућивање у специјалне школе, неједнак третман од стране наставника и управа школа, па чак и узнемиравање или злостављање од стране друге деце и родитеља неромске националности.

Неки облици дискриминације су видљиви и очигледни (на пример, упућивање ромске деце на узрасту од 8–9 година у школе за образовање одраслих), али постоје и они облици дискриминације који нису тако отворени (на пример, када наставници не подстичу ромску децу да уче и напредују, најчешће због негативних стереотипа о Ромима; наставници често имају мања очекивања од ромских у односу на друге ученике, што утиче да њихови резултати буду слабији). У сваком случају, постоје индиције да је у образовном систему дискриминација према Ромима изражена и да је она један од главних разлога зашто су многа ромска деца искључена из образовног система и зашто многа од њих рано напуштају школовање или завршавају школу са ниским образовним постигнућима. Иако се често отписују као „дечија задиркивања“, сукоби с вршњацима чине школску средину негостољубивом према ромским ученицима. Овај институционални пропуст представља директно кршење члана 29 Конвенције о правима детета који јавно образовање усмерава на „развијање поштовања према родитељима детета културном идентитету самог детета, његовом језику и систему вредности, према националним вредностима“.

8.2. Инклузивно образовање

Инклузивно образовање је процес пораста учешћа свих ученика у школама, укључујући и оне са развојним тешкоћама. Реч је о реструктурирању културе, политике и праксе у школама тако да оне одговарају различитим ученицима у њиховом месту. Оно има следеће карактеристике:

- прихвата да сва деца могу да уче;
- прихвата и поштује разлике код деце: узраст, пол, националност, језик, развојну тешкоћу, ХИВ и ТБ статус итд;
- омогућава образовним структурама, системима и методологијама да одговоре потребама све деце;
- део је шире стратегије за промовисање инклузивног друштва;
- динамичан је процес који стално еволуира.

Инклузивно образовање се разликује од **специјалног образовања** које се појављује у различитим облицима, укључујући специјалне школе, мала одељења и интеграцију деце појединачно уз специјализовану подршку. Инклузивно образовање пружа могућност свој деци да буду део школске заједнице и тако се припреме да као одрасле особе равноправно учествују у друштвеном животу.

8.3. Образовање Рома у општини Гаџин Хан

Носиоци образовања на територији општине Гаџин Хан јесу предшколска установа „Прва Радост” и основна школа „Витко и Света”.

Предшколска установа „Прва Радост“

Предшколска установа основана је 25 децембра 1981. године Одлуком о оснивању прве дечије установе у општини Гаџин Хан, а започела је званично са радом 01. октобра 1982. године. Бави се васпитањем и образовањем предшколске деце. У свом саставу има једну матичну установу са седиштем у Гаџином Хану, и четири истурена одељења са седиштем у Запањској Топоници, Доњем Драговљу, Доњем Душнику и Семчу. Данас установа послује под називом: Предшколска установа „Прва радост“ Гаџин Хан и бави се васпитањем и образовањем предшколске деце. У седишту установе рад је организован у три васпитне групе – једна мешовита група целодневног боравка и две васпитне групе припремног предшколског програма. У истуреним одељењима, у просторијама основне школе, у Доњем Душнику, Семчу и Запањској Топоници ради по једна група припремног предшколског програма. Данас установа има тринаест запошлених радника.

Предшколска установа као и школска може се похвалити стопостотним обухватом деце. Сва ромска деца на територији општине Гаџин Хан, обухваћена су припремним предшколским програмом уназад неколико година и евидентно је колико предшколска установа улаже напоре да то и тако остане. Учествују у великом броју пројеката, а један од њих је „Образовна инклузија Рома” где су деца током реализације пројекта

обезбеђени неопходни радни и дидактички метеријали, разни излети за децу, семинари за васпитаче, позоришне представе, радионице.

Основна школа „Витко и Света“

Основна школа „Витко и Света“ настала је 1984. године интергараацијом Школа „Витко Раденковић“ у Гаџином Хану и „Света Шарковић“ у Личју, као последица смањења броја ученика. Данас у свом саставу школа има једну матичну установу у Гаџином Хану, и 4 осморазредних и 13 четвороразредних школских јединица у истуреним одељењима. Обухват деце основним образовањем је стопостотни за сву децу.

Данас установа има 106 запослених (директор и помоћник дректора - 3, Стручни сарадници - 9, правно администартивне и административно-рачуноводствене службе - 4, наставник разредне наставе - 19, наставник предметне наставе - 49, помоћно – техничко особље - 22). Обухват деце основним образовањем је стопостотни за сву децу.

Укупан број ученика на почетку 2019/2020 године био је 255, од којих 32 ромске националности. Сва ромска деца обухваћена су основним образовањем, и општина Гаџин Хан је једна од ретких општина која има све податке везане за децу предшколског и децу која похађају основно образовање. Школа улаже велике напоре да сваке године обухват ромске деце основним образовањем буде стопостотан, да их задржи током школовања као и да их оспособи за даље школовање. На основу извештаја рада Тима за инклузивни образовање за 2019/2020 годину добијени су подаци, да је након формирања интересорне комисије у децембру 2011, започет рад са ученицима којима је неопходна додатна подршка у образовању у смислу индивидуализације, али такође и за сваког ђака урађен педагошки профил и план активности за период друго тромесечје првог полугођа и прво тромесечје другог полугођа.

Бројно стање ученика и одељења

Преглед ученика нижих разреда

Р. Бр.	Место	Први	Други	Трећи	Четврти	I - IV
1.	Гаџин Хан	14	6	12	8	40
2.	Горњи Барбеш	5	4	1	2	12
3.	Топоница	7	4	7	3	21
4.	Доњи Душник	/	4	2	/	6
5.	Велики Крчимир	/	1	/	/	1
6.	Тасковићи	1	/	/	/	1
7.	Гркиња	4	3	/	5	12
8.	Марина Кутина	1	/	1	/	2
9.	Доње Драговље	1	2	2	1	6
10.	Горње Драговље	/	1	1	/	2
11.	Сопотница	/	/	1	1	2
12.	Мали Вртоп	/	2	/	/	2
13.	Дукат	1	1	/	/	2
14.	Мали Крчимир	2	1	/	1	4
1 - 14	У к у п н о:	36	29	27	21	113

Преглед ученика виших разреда

Р. Бр.	Место	Пет	Шести	Седми	Осми	V - VIII
1.	Гаџин Хан	18	13	22	16	68
2.	Горњи Барбеш	5	1	5	4	15
3.	Топоница	8	5	3	5	21
4.	Доњи Душник	6	2	6	12	26
5.	Личје	2	3	5	1	11
1 - 6	Укупно:	39	24	41	38	142

8.4. Право на индивидуални образовни план

Право на ИОП има дете, ученик и одрасли коме је потребна додатна подршка због тешкоћа у приступању, укључивању и учествовању у образовању и васпитању, ако те тешкоће утичу на негову добробит, односно остваривање исхода образовања и васпитања или представљају ризик од раног напуштања школовања, и односе се на дете, ученика или одраслог који:

- 1) **има тешкоће у учењу** (због специфичних сметњи у учењу или проблема у понашању и емоционалном развоју);
- 2) **има сметње у развоју или инвалидитет** (телесне, моторичке, чулне, интелектуалне или сметње из спектра аутизма);
- 3) **потиче, односно живи у социјално нестимулативној средини** (социјално, економски, културно, језички сиромашној средини или дуготрајно борави у здравственој, односно социјалној установи);
- 4) из **других разлога** остварује право на подршку у образовању.

Право на прилагођен начин образовања по ИОП-у у смислу проширивања и продубљивања садржаја учења има и ученик са изузетним способностима који стиче основно и средње образовање и васпитање.

Бројно стање ученика који раде по ИОПу

Одељење	Број ученика
III 1	1
III 2	2
IV 1	1
IV 3	1
V 1	1
V 2	1
V 3	1
VI 2	1
VII 2	1

8.5. Интерресорна комисија

На основу извештаја о раду Интерресорне комисије општине Гаџин Хан, која је образована Решењем број 183-704/2011-IV од 20.12.2011. године, добијени су подаци да је у току 2012. године комисија (коју чине представник система здравствене заштите, доктор - дечји педијатар; представник образовно васпитног система – дипломирани психолог; представник система социјалне заштите Центара за социјални рад Гаџин Хан - социолог и представник Општинске управе - дипломирани правник) примила 2 захтева за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету, од којих се један захтев односи на дете ромске националности. У току 2013 комисија је примила један захтев. У захтеву који је поднела мајка ромског детета тражи се да јој се помогне у превазилажењу економских, здравствених и осталих потреба насталих због школовања њеног детета у специјалној школи, као и насталих тешкоћа са којима се сусреће њена породица. Комисија је након што је се упознала са свим проблемима након обраде конкретног захтева, предложила је следеће: континуирано праћење детета од стране лекара, омогућити наставак школовања у школи за средње и основно образовање, али и покренути поступак за остваривање права на увећани ДПН, остварити право на дечји додаток, покренути поступак за ЈНП у циљу лечења детета и у оквиру Црвеног Крста сагледати могућности за оставаривање права на прехранбене пакете, одећу и обућу.

8.6. Циљ Стратегије у оквиру образовања

Обезбедити пуну укљученост деце и младих из ромске заједнице у квалитетно предшколско, основно и средње образовање, већи обухват Рома и Ромкиња у студентској популацији и пружање подршке школовању младих и одраслих који се нису школовали или су напустили школовање, уз увођење делотворних и ефикасних механизма за борбу против дискриминације и остваривање услова за уживање свих мањинских права за Роме и Ромкиње у образовном систему.

8.7. Мере

- Унапредити доступност квалитетних предшколских програма за децу узраста од 3 до 5,5 године (целодневни, полудневни)
- Индивидуализовати рад са децом, пружати им додатну образовну, социјалну и здравствену подршку и упућивати на интерресорне комисије ону децу за коју се процени да им је потребна подршка коју не могу добити у предшколској установи
- Обезбедити подршку ромским родитељима приликом уписа у предшколску установу и остваривања права на предшколско васпитање и образовање
- Обезбедити редовно похађање наставе и напредовање ромске деце, нарочито девојчица, посебно на прелазу из четвртог у пети разред и на преласку из основног у

средње образовање, кроз дефинисање одговорности школе да прати и реагује у таквим случајевима у сарадњи са родитељима и центром за социјални рад

- Обезбедити подршку ромској деци у основним и средњим школама и њиховим родитељима како би остварили право на социјалну заштиту, као и додатне облике подршке на коју имају право
- Обезбедити подршку деци, младима, ромским родитељима и просветним радницима у препознавању различитих облика дискриминације и за заштиту права детета и својих права која су прописана постојећом правном регулативом
- Обезбедити подршку младим Ромима и Ромкињама који са успехом завршавају четворогодишње средње образовање у припремама за упис, каријерном вођењу и даљем школовању

8.8. Исходи до 2025. године:

- Континуирано је повећање обухвата деце из ромске заједнице од 4,5 до 5,5 година квалитетним предшколским програмима (целодневни и диверсификовани)
- Осигурано је да деца из ромске заједнице редовно похађају квалитетан припремни предшколски програм у несегрегисаним групама
- Случајеви дискриминације деце, младих и одраслих из ромске заједнице у приступу квалитетним услугама у домену образовања се делотворно идентификују и законски процесуирају
- Смањен је удео одраслих Рома и Ромкиња који немају завршен неки облик средњег образовања (укључујући акредитоване програме за образовање одраслих и стицање квалификација за рад)

9. СТАНОВАЊЕ

Анализом сиромаштва утврђено је да је стамбени статус Рома тесно повезан са благостањем домаћинства. Док су ромска насеља раштркана широм земље, ромска домаћинства у Србији углавном се налазе у Београду и другим урбаним центрима. У истраживању ромских насеља у Србији уочено је да постоји скоро 600 ромских насеља са по више од 15 породица, односно 100 појединаца. Густина ромских насеља највећа је у Београду, у Војводини и у окупацијама у централној Србији, док на југу Србије има релативно мало ромских насеља. Половина ромских насеља налази се у урбаним подручјима, док се остатак налази у субурбаним или сеоским подручјима. Највећа појединачна концентрација ромских насеља постоји у самом Београду, у граду се налази око 100 таквих великих насеља.

У Србији ромска домаћинства показују велике разлике у стамбеним индикаторима уколико се пореде са општом популацијом, тако да само 63 посто домаћинства има прикључак за водовод у поређењу са 92 посто код опште популације, док је на канализацију прикључено 33 посто ромских домаћинства, у односу на 63 посто код опште популације. Постоје велике разлике између санитарних просторија у ромским, односно неромским кућама. Резултати истраживања такође потврђују да су Роми често смештени у субстандардним условима, тако да су се испитаници жалили на услове у којима живе. Готово 83 посто анкетираних Рома жалило се на стамбене услове, док код нерома тај број износи 47 посто. Разлози за притужбе пре свега се односе на скученост простора, влажност, прокишњавање крова, труле подове или зидове и одсуство дневне светлости.

Роми који живе у насељима у Србији суочени су са знатно горим условима становања него општа популација	Роми	Општа популација
Процент домаћинства која имају:		
Одвојену кухињу	32,9	79,5
Купатило (туш, када) у стану	31,5	87,9
Тоалет у стану	29,8	82,0
Балкон или лођу	19,5	65,2
Башту која се користи у пољопривредне сврхе	10,3	38,4
Пољопривредну парцелу (већу од 10 јутара)	1,7	36,6
Електрична струја	88,5	99,9
Водовод	63,2	91,5
Канализација	33,2	63,4
Гас	1,0	8,3
Централно грејање	0,3	21,8
Телефон	17,6	78,2
Кабловска или сателитска телевизија	1,9	23,4

Ромска насеља се налазе у урбаном, полуурбаном или сеоском окружењу. Анализа спроведена у Србији показује да се 52,7 посто ромских насеља налази у градовима, од тога 21,7 у самим градовима, док 31 посто представљају субурбана насеља. У сеоским срединама налази се 44,8 посто ромских насеља, од тога 21,7 посто у селима, а 23,1 посто представља делове села са мешовитим етничким саставом. Већина тих насеља илегална је и није настала на темељу урбанистичког плана, није уписана у локални катастар, па самим тим људи који ту живе немају адресе на којима би куће могле бити регистроване.

Према резултатима анализа 28 посто ромских насеља у Србији изграђено је у складу са општинским плановима, 34,6 је подигнуто илегално, а 35,4 представља илегалну

надградњу језгра насеља које је подигнуто законито. Илегална стамбена градња често се претвара у насеља налик на фавеле, што је опет у тесној корелацији са сиромаштвом.

На основу свих наведених чињеница може се закључити следеће:

Роми у Србији, било да станују у граду или на селу, живе у крајње лошим стамбеним условима. Насеља у којима они живе, имају следеће карактеристике: правно нерегулисан статус, недовољна опремљеност инфраструктуром, пренасељеност и веома лош стамбени фонд, сиромашно окружење и по правилу, велика удаљеност од основних друштвених садржаја и сервиса. Већина Рома, не поседује ни одговарајућу документацију о власништву над својим домовима и земљиштем - најчешће живе у нелегално саграђеним стамбеним објектима. Из разлога што велики број њих нема адресе пребивалишта не могу се пријављивати у матичне евиденције грађана, не могу имати личне исправе (лична карта, пасош...), не могу се венчавати, остваривати право на здравствену и различите облике социјалне заштите (немају здравствене легитимације), не остварују право гласа. Ромска насеља могу се наћи широм Србије. Када се погледа карта ромских насеља у Србији, види се да је број Рома у Србији барем четири пута већи од броја у статистичким подацима.

Роми нису једини који су нелегално или неформално градили своје куће и насеља, али је разлика у односу на друге категорије становништва у томе што су ромска насеља додатно оптерећена дискриминацијом, која је проузроковала њихово искључење из градског система.

Унапређивање ромских неформалних насеља подразумева решавање проблема у неколико главних подручја:

- решавање проблема власништва и закупа земљишта
- убрзање друштвеног напретка ромског насеља
- просторно-урбанистичко и инфраструктурно унапређивање насеља
- истовремено унапређивање значи и подизање поверења и толеранције, као и борбу против дискриминације и гетоизације

Под појмом "легализације" овде треба подразумевати накнадно озакоњивање претходно нелегално изграђеног објекта, (било да је реч о читавом нелегално изграђеном подручју – насељу, било о појединачном објекту, без обзира да ли је приватне намене као становање, или јавне као улица) у циљу његовог уклапања у социјални, економски и просторни систем града и друштва.

Израз "неформално насеље" је уведен у праксу преко Пакта за стабилност и «Бечке декларације» чији је потписник и наша земља. Карактеристике "неформалних насеља" или нелегалних насеља су:

- недостатак одговарајуће инфраструктуре,
- неукљученост у друштвени систем града,
- природно или људским радом створену лошу животну средину.

Резултат процеса унапређивања треба да буде изједначавање услова становања у ромских насељима и насељима у другим деловима града, али у складу са специфичностима и потребама ромске популације.

9.1. Становање Рома у општини Гаџин Хан

Највећи број ромских породица живи у насељима у Топоници, Доњем Драговљу, Гаџином Хану, Семчу, Тасковићима и итд. Најчешће су насељени у махалама у којима и живи највећи број припадника ромске заједнице. Махале су просторно одвојене од остатака насеља у којима живи домицилно становништво. Поред основних обележја оваквог типа насеља (нездрави становање, лоша комунална опремљеност, искљученост из основног система и нерегулисан статус) чињеница је да су на оваквим просторима изграђени објекти индивидуалног становања. Објекти су прилично дотрајали и налазе се у веома лошем хигијенском стању. Веома мали број кућа грађен је од чврстог материјал (осим једног дела кућа које се налазе у ромском насељу у Доњем Драговљу) а највише од другог нечврстог материјала. Хигијенски услови за живот у махалама су на веома лошем нивоу и присутна је стална опасност од избијања заразе и епидемије. Овакво становање указују на нездрав начин живота Рома на територији општине и показују колики је њихов утицај на здравствено стање Ромске популације (погоршање одређених, већ постојећих болести). Такође велика удаљеност ових махала од примарног Дома Здравља у Гаџином Хану, и истурених амбуланти у Доњем Душнику и Великом Крчмиру, је изузетно велика и износи око 30 км. У појединим истуреним амбулантама није могуће пружити адекватну здравствену негу (дечији педијатар, лабораторијске анализе, снимање рендгеном, неуропсихијатар, специјалистички преглед, апотека), па су приморани да долазе у Дом Здравља у Гаџином Хану.

9.2. Социјално становање у општини Гаџин Хан

Представници Делегације Европске уније у Републици Србији, Комесаријата за избеглице Републике Србије, Министарстава рада и социјалне политике, као и представници Немачке невладине организације АСБ–Арбеитер-Самаритер-Бунд заједно са представницима општине Гаџин Хан свечано су отворили 12.10.2010. године стамбену зграду за социјално становање у заштићеним условима саграђену средствима предприступних фондова Европске Уније (ИПА).

Станови су намењени за решавање стамбеног питања за 3 породице интерног расељених лица и избеглица и једне домицилне социјално угрожене ромске породице из општине Гаџин Хан (самохрана мајка и четворо деце). Изградња стамбене зграде део је пројекта „Подршка избеглицама и расељеним лицима у Републици Србији” који кроз ЕУ ИПА 2007 програм спроводи немачка невладин организација АСБ-Арбеитер-Самаритер-Бунд.

Додељивање стамбених јединица на коришћење кроз социјално становање у заштићеним условима за најугроженије избеглице и интерно расељена лица и локално угрожено становништво у Гаџиним Хану резултат је одличне сарадње између АСБ-а, Комесаријата за избеглице Републике Србије, УНХЦР-а и општине Гаџин Хан. Укупна вредност овог дела пројекта износи 77 000 евра, што укључује 71 400 евра за пројектовање и изградњу, и 5 400 евра за опремање станова.

Општина Гаџин Хан је осигурала грађевинску парцелу у припадајућу инфраструктуру и активно учествовала у имплементацији пројектне активности. АСБ је додатно кроз пројектну компоненту подршке доходовним активностима доделио 4 гранта за мала и средња предузећа у општини Гаџин Хан.

9.3. Циљ стратегије у оквиру становања

Унапредити услове становања Рома и Ромкиња у Републици Србији кроз обезбеђивање правне сигурности стамбеног статуса, доступности услуга, материјала, објеката, инфраструктуре, финансијске приуштивости, одговарајуће настањивости и приступачности, одговарајуће локације и културне адекватности, како је дефинисано међународним стандардима о праву на адекватно становање, а које је Република Србија ратификовала.

9.4. Мере

- Израдити и усвојити локалне акционе планове за унапређивање услова становања Рома и Ромкиња. Акционим планом за инклузију Рома и Ромкиња посебно треба разрадити услове за унапређење становања Рома и Ромкиња на својој територији, са прецизно одређеним главним носиоцем спровођења акционог плана (стамбена агенција, дирекција за изградњу и сл.), укљученим подацима о становницима неформалних насеља, као и са одређеним носиоцима појединачних мера постављених у акционом плану, успоставити ефикасну координацију међу

надлежним институцијама и јачати њихове капацитете како би могле да спроводе планиране мере и одговоре на стамбене потребе Рома и Ромкиња.

- Определити буџетска средства, израдити или ажурирати урбанистичке планове за подручја на којима се налазе ромска насеља, полазећи од идеје унапређења насеља, а са ажурираним подацима о становницима тих насеља
- Обезбедити правну, техничку и финансијску помоћ Ромима и Ромкињама да регулишу имовинско-правна питања над објектима и парцелама, да легализују објекте, при укњижби и ажурирању података у катастру непокретности. Приликом регулисања имовинско-правних питања, а посебно приликом укњижбе непокретности, неопходно је осигурати остваривање једнаких права Ромкињама, што може да буде угрожено као последица традиционалних породичних односа
- Уврстити изградњу комуналних инфраструктура у ромским насељима у локални акциони план за инклузију Рома и Ромкиња и осигурати буџетска средства за њихову реализацију
- Уврстити мере унапређења постојећих објеката у којима живе Роми и Ромкиње у локалне акционе планове за инклузију Рома и Ромкиња и осигурати буџетска средства за њихову реализацију

9.5. Исходи до 2025. године:

- Усвојен локални акциони план за унапређивање услова становања Рома и Ромкиња
- Успостављена је база података о ромским насељима укључујући стање стамбених објеката у тим насељима (категоризација) и редовно ажурирање података
- Поступак регулисања имовинско-правног статуса парцела и објеката у ромским насељима у јединицама локалне самоуправе је уређен или покренут
- Обезбеђена је финансијска подршка за уређење комуналне инфраструктуре
- Развијени су стамбени програми за унапређење постојећег стамбеног фонда

10. ЗАПОШЉАВАЊЕ

Свако има право на рад, на слободан избор запослења, на правичне и задовољавајуће услове рада и на заштиту од незапослености. (...) Свако ко ради има право на праведну и задовољавајућу накнаду која њему и његовој породици обезбеђује егзистенцију која одговара људском достојанству.

Универзална декларација о људским правима

Један од највећих и најтежих проблема са којима Република Србија треба да се избори јесте незапосленост. Стопа незапослености у Србији у јуну 2019. износила је 10,2 одсто. Међу најугроженијим групама становништа у погледу могућности налажења запослења јесте становништво ромске националности. Сви расположиви подаци показују да је стопа незапослености међу Ромима много већа него у укупној популацији, што за неминовну последицу има велико сиромаштво ове групе. С друге стране, чак и када Роми успеју да се запосле, најчешће су то најлошије плаћена радна места, са најнеповољнијим условима рада, често штетним по здравље. Огромна већина Рома који остварују приходе није у радном односу, а средства за живот најчешће остварују сакупљањем секундарних сировина. Овакав положај Рома на тржишту рада само је један од показатеља њихове суштинске неједнакости у друштву и једна од бројних последица отежаног приступа основним људским правима са којим се ова група суочава. Међу узроцима који Ромима отежавају укључивање на тржиште рада су недовољна образованост и недостатак стручних квалификација, уврежене предрасуде о радним навикама Рома и дискриминација при запошљавању, надпросечно запошљавање у „сивој зони“ рада, тешкоће око прибављања потребних докумената, а неретко и неинформисаност услед које не знају ни како да прибаве радну књижицу или да се пријаве код Националне службе за запошљавање.

С обзиром на то да је Национална служба за запошљавање (НСЗ) тек у јуну 2009. године први пут успоставила евиденцију пријављених Рома, али и на чињеницу да Роми често уопште и не покушавају да уз посредовање НСЗ нађу запослење, као и да су многи од оних који су били пријављени изгубили веру да ће се запослити па се нису више редовно јављали код НСЗ, те су брисани из евиденције – не постоје званични и поуздани статистички подаци о броју незапослених Рома.

Такође подаци показују да је стопа незапослености међу Ромима много већа него у укупној популацији. Процењује се да стопа незапослености међу Ромима старости између 15 и 64 године износи 49 одсто. Неминовна последица мале запослености јесте велико сиромаштво. Овој категорији, лица ромске националности налазе се међу најугроженијима: сиромашнији су од осталих друштвених група, већа је вероватноћа да ће запасти у сиромаштво, те да ће остати сиромашни. С друге стране, чак и када Роми успеју да се запосле, најчешће су то најлошије плаћена радна места, са најнеповољнијим условима рада, често штетним по здравље. Огромна већина Рома који остварују приходе није у радном односу, било на одређено, било на неодређено време. Средства за живот најчешће остварују сакупљањем секундарних сировина. Бројни су узроци који су довели до тога да Роми буду једна од најмаргинализованијих група на тржишту рада – недовољна образованост и недостатак стручних квалификација, уврежене предрасуде о радним навикама Рома и дискриминација при запошљавању од стране послодаваца, надпросечно запошљавање „на црно“, тешкоће око прибављања потребних докумената, а неретко и неинформисаност услед које не знају ни како да прибаве радну књижицу или да се пријаве код НСЗ.

Резултати истраживања које је Заштитник грађана спровео 2011. године показују да 63,4 одсто испитаних Рома никада није било запослено, њих 9 одсто имало је стално запослење у јавним службама и предузећима, док је 16,5 одсто повремено ангажовано на

пословима у јавном сервису. На ово се указује и у Нацрту извештаја Заштитника грађана о спровођењу Стратегије за унапређење положаја Рома у РС, а према изјашњењима запослених у њеним филијалама и испоставама разлог томе је што се лица ромске националности не одвајају од неромског становништва, односно да би такво поступање могло да представља дискриминацију. Према Анкети о радној снази (2009) 68,2 одсто Ромкиња је незапослено, а активно их је 32 одсто, док је према Анкети о животном стандарду (2007) 57,1 одсто од свих активних Ромкиња незапослено, а активно их је само 23,3 одсто. Према истом извору, стопа запослености Ромкиња износила је само 10%, док је код мушкараца стопа запослености била 56,1 одсто.

Међу Ромкињама које су испитиване у оквиру Прахисовог истраживања о приступу праву на рад лица ромске националности, свега две испитанице (од укупно 139 жена) биле су у формалном радном односу – обе на пословима одржавања хигијене. Ромкиње су приликом покушаја да се запосле изложене двострукој дискриминацији – као жене и као припаднице ромске мањине. Поред тога, неповољна образовна структура је још израженија код жена него код мушкараца. Већи је број неписмених Ромкиња него Рома, а мањи број Ромкиња има завршену школу.

10.1. Запошљавање Рома у Општини Гаџин Хан

Национална служба за запошљавање ради на основу закона о запошљавању, Закона о раду, Закона о евиденцијама у области рада, закона о запошљавању инвалида, Статута, Правилника о раду итд. Она усклађује понуду и потражњу на тржишту рада, посредује између предузећа, центара за обуку и школа, али такође организовано брине о незапосленима општине.

На основу добијених података (септембар 2019. године) са евиденције националне службе за запошљавање, у Гаџином Хану се тренутно налази 880 незапослених лица међу којима има 47 пријављених Рома од којих 11 имају радни стаж. Пријављени Роми углавном припадају групи неквалификоване радне снаге без занимања. Од укупног броја 33 су мушког а 14 женског пола.

Од укупног броја пријављених, махом су мушкарци ти који траже посао, али не у задовољавајућој мери. Углавном су незаинтересовани, више их интресује материјално обезбеђење, дечији додатак и здравствено осигурање.

Потребно је, сматрају из националне службе за запошљавање, радити на мотивацији Рома да се школују и укључују у основно образовање одраслих, али такође и да се на локалном нивоу ураде пројекти који би помогли Ромској популацији.

10.2. Циљ стратегије у оквиру запошљавања

Подстицати укључивање радно способних припадника ромске националне мањине на формално тржиште рада, подизати запошљивост, запошљавање и економско оснаживање, посебно Рома и Ромкиња који припадају категоријама вишеструко теже запошљивих незапослених лица.

10.3. Мере

- Повећати обухват незапослених Рома и Ромкиња обукама из система активног тражења посла
- Укључити већи број незапослених лица ромске националности у програме функционалног и додатног образовања и обуке ради стицања додатних знања, вештина и компетенција ради конкурентнијег иступања на тржишту рада
- Развијати афирмативне програме агроразвоја за Роме и Ромкиње који живе на селу и кориснике новчане социјалне помоћи, а који желе да се баве пољопривредном производњом и/или сточарством
- Развијати одрживе програме финансијске подршке послодавцима у приватном сектору за запошљавање Рома и Ромкиња
- Подстицати локалне самоуправе да уреде питање управљања отпадом: израда локалних планова управљања отпадом којима се предвиђа укључивање индивидуалних сакупљача секундарних сировина у легалне токове управљања отпадом и дати субвенције индивидуалним сакупљачима секундарних сировина за опремање потребном опремом

10.4. Исходи до 2025. године:

- Интензивирани су активности усмерене ка повећању учешћа на тржишту рада незапослених лица ромске националности, посебно корисника новчане социјалне помоћи
- Повећан је број незапослених Рома и Ромкиња који су стекли формално образовање кроз програм функционалног основног образовања одраслих
- Повећан је обухват Рома и Ромкиња програмима запошљавања (и као резултат примене афирмативних мера)
- Усвојен је законски основ за управљање отпадом и уређен је правни статус лица која се баве сакупљањем и класирањем отпада

11. ЗДРАВЉЕ

Сиромаштво, лоши услови живота, незапосленост, повећавају ризик од обољевања и умирања и утичу на неповољне здравствене исходе у угроженим популацијама. И поред гарантованог права на доступност здравствене заштите, још увек постоје баријере које доприносе мањем коришћењу услуга здравствене заштите на свим нивоима. Према проценама епидемиолога, учесталост цревних заразних болести у Ромској популацији је

десет пута већа него у општој популацији. Ово је последица нехигијенских услова становања, недостатка воде, канализације и уклањања чврстог отпада.

Социјални односи и лоши услови живота проузроковали су низак ниво базичних хигијенских навика, како код деце тако и код одраслих Рома. Према истраживању Охфама 1/3 деце никада не пере зубе, скоро половина мења доњи веш ређе од једном недељно и скоро никада не пере руке. Једном недељно купа се 50% одраслих Рома, остали много ређе. Процент пушача у ромској популацији износи 80% и два пута је већи од процента у општој популацији.

Са, у просеку, преко петоро деце у породици, ромске жене су посебно изложене здравственом ризику будући да често носе трудноћу без здравственог надзора, док је њихово знање репродуктивног здравља ниско. 68 посто ромских жена иде гинекологу ради порођаја, њих 80 посто не одлази на редовне контроле упркос честим хроничним болестима. Роми ретко посећују здравствене установе како би потражили здравствене услуге. У случају болести или повреде Роми најчешће посећују лекаре који раде у примарној здравственој заштити 62%, док се само 14% њих лечи, а у већини случајева нека озбиљна здравствена стања нису уопште лечена после дијагностификовања. Од укупног броја испитаника њих 80% је рекло да код зубара одлази само ради вађења зуба. Отуд само 1% Рома може очекивати да живи преко 60 година у поређењу са 30% укупне популације.

Здравствено стање ромске деце је значајно лошије од стања здравља деце у општој популацији. Она су посебно угрожена због недовољне просвећености и лоших хигијенских навика. У једном истраживању о ромским насељима утврђено је да ромска деца често не бивају вакцинисана: 9% деце у анкетираним домаћинствима никада није било вакцинисано, док се за 27% није знало како стоје ствари са вакцинацијом, тако да је само мали број ромске деце добио комплетан програм вакцинације.

Млади Роми и Ромкиње представљају посебно осетљиву популацију. Они у односу на своје вршњаке у општој популацији значајно ређе похађају школу, а велики број њих рано напушта школовање, посебно девојчице. Младе Ромкиње су у погледу образовања једна од најискљученијих група, а као један од проблема у образовању младих Рома је рано ступање у брак. У узрасту од 15 година 12,4% Ромкиња су у браку, а до 18 година у браку је 45,9%. Такође међу њима је присутно чешће конзумирање дувана и алкохола. Најчешће психопатолошке манифестације су депресивна стања и поремећаји понашања (укључујући злоупотребу психоактивних супстанци и деликвентно понашање).

Код Рома у радно способном узрасту постоји битно већа вероватноћа појаве хроничних обољења, што подрива њихову способност за остваривање прихода на тржишту рада. С обзиром на то да само мањи број Рома редовно одлази на лекарске прегледе, у изјавама које они сами дају о своме здравственом стању може бити потцењена стварна учесталост здравствених проблема, тако да се ту ради само о индикацији, а не о реалној слици. У истраживању домаћинстава у Србији утврђено је да је 17,4 посто Рома у узрасту од 25 до 44 године пријавило неко хронично обољење, док је код опште популације такво обољење пријавило 6,8 процената. Још је алармантније то што је половина Рома у старости од 40 до 55 година пријавила неко хронично обољење (код опште популације то је 25,9% у овој старосној групи). Преовладавање хроничних обољења међу становништвом у радном животном добу имаће, како се очекује, значајан утицај на

сиромаштво ромских домаћинстава: хронична обољења делимично или потпуно умањују радну способност и учешће у радној снази, чиме се ромска домаћинства лишавају важног извора прихода.

11.1. Здравствено стање Ромске популације у општини Гаџин Хан

Носилац здравствене заштите на територији општине јесте Дом здравља у Гаџином Хану са 7 амбуланти чији је рад одређен Законом о здравственој заштити, Законом о здравственом осигурању и другим актима. Дом Здравља је организација примарне здравствене заштите, али је такође и установа превентивне здравствене заштите, која својом организационом структуром и људским ресурсима игра битну улогу у подизању квалитета живота, посебно осетљивих група грађана, препознавању симптома насиља у породици, сузбијању болести зависности, процени психо-физичких способности, контроли и подстицају рађања.

Приликом израде Стратегије добијени су подаци који указују да је на територији општине повећано старење ромске популације, број оних који болују од неке хроничне болести, стање ухрањености деце и телесна тежина на рођењу такође показују неповољне тенденције, узроци за повећање смртности и код мушкараца и код жена јесу кардиоваскуларна обољења, затим малигне, инфективне и респираторне болести. Такође лоша дентална хигијена, недовољан обухват деце имунизацијом и вакцинацијом, недовољна сазнања ромских жена о превенцији од нежељених трудноћа и инфекција појављују се као проблем у ромској заједници. Један део проблема је последица из њихових стечених навика, док се други односи на недовољној информисаности и едукацији становништва. Овај проблем је доминантнији из разлога што је реч о сеоској средини, али он је такође приметан код преосталог локалног становништва. Највећи проблем Рома у области здравствене заштите представљају разни фактори који ограничавају приступ у здравственим услугама.

Такође добијени су и подаци од локалног доктора – гинеколога да на територији општине живи око 60 Ромкиња у генеративном добу. Посећеност трудница саветовалишту је скоро потпуна и скоро се све труднице контролишу и порађају у ГАК-у у Нишу са изузетком пар случајева где су се Ромкиње порађале саме у својим кућама. Мали број Ромкиња користе контрацепцију као вид планирања породице, и то у 1% случајева. Одзив на систематске прегледе је на завидном нивоу у циљу скрининга за рано откривање рака дојке и женских полних органа. Приликом посете, Ромкиње сарађују са акушерском сестром и гинекологом.

Такође током трајања пројекта „Образовна инклузија Рома” – Дилс ораганизоване су радионице са Ромкињама у генеративном добу о значају здравствене заштите у циљу спречавања заразних и незаразних болести (заштита трудница и породиља) и спречавању малигних болести.

Као и код локалног становништва тако и код Ромске популације, нарочито код младих, присутне су промене социјално-емоцијалне равнотеже, психофизиолошке промене и промене понашања. Најизраженији је проблем у појави појачаног конзумирања алкохола.

11.2. Циљ стратегије у оквиру здравља

Унапредити здравље Рома и Ромкиња, унапредити приступ здравственим услугама и омогућити пуно остваривање права на здравље у здравственом систему Републике Србије.

11.3. Мере:

- Развијати јавно-здравствене активности којима се отклањању услови који специфично утичу на здравље Рома и Ромкиња (унапређење хигијенско-епидемиолошких услова у ромским насељима, повећање обухвата обавезном имунизацијом, побољшање репродуктивног здравља, превенција хроничних незаразних обољења, побољшање нутритивног статуса одојчади и мале деце у ромским насељима, смањење болести зависности и други ризици)
- Повећати обухват ромске деце имунизацијом кроз рад здравствених медијаторки, патронажну службу и редовне кампање имунизације у заједници
- Унапредити приступ услугама за заштиту репродуктивног здравља жена кроз интензивирање превентивног рада, обезбедити доступност и информације о саветовалишном раду који се односи на незаразне болести
- Обезбедити Ромима и Ромкињама приступ релевантним информацијама која се односе на права из области здравствене заштите на нивоу здравствене установе, локалне самоуправе и независних тела и редовно пратити функционисање ових механизма. Оснажити и подржати ромску популацију да користи расположиве механизме за заштиту права на здравствену заштиту

11.4. Исходи до 2025. године:

- За 50% повећан обухват ромских мајки и деце патронажним посетама (пре и постнатално)
- Повећано је сазнање Рома и Ромкиња о могућностима коришћења здравственог сектора
- Повећана имунизација ромске деце
- 10% Ромкиња репродуктивне доби користи модерна средства контрацепције
- Спроведена је едукација здравствених радника о раду са Ромима и Ромкињама и Закону о забрани дискриминације

12. СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Досадашње активности у области заштите и интеграције Рома одвијале су се без систематског и координираног приступа од стране надлежних министарства и других државних органа уз недовољну сарадњу са институцијама јединица локалне самоуправе.

Обухват социјалном заштитом велики је код ромских домаћинстава која живе у насељима, мада је у поређењу са општом популацијом ипак обухваћено мање сиромашних домаћинстава и мада постоји знатан постотак сиромашних који нису обухваћени никаквим видом заштите.

Велико ограничење у формулисању и планирању активности на интеграцији Рома представља то што не постоје прецизни подаци о броју и структури Рома, о степену њихове угрожености, односно њиховом имовинском, образовном и здравственом статусу, као и о другим значајним показатељима.

Социјалну заштиту у облику материјалне помоћи примило је око 80% сиромашних ромских домаћинства. Око 16% сиромашних Рома не добија никакву социјалну помоћ, пре свега, из разлога што су цензуси за остваривање помоћи веома оштри. Анализе са тржишта рада указују на то да је мали број Рома формално запослен, што већини њих онемогућује да користи званично социјално осигурање које се успоставља по основу рада, као што су старосне или инвалидске пензије или примање накнада за незапослене.

Подаци указују на то да МОП предњачи у односу на дечији додатак као средство за остваривање циља међу Ромима који живе у насељима. Он се реализује преко Министарства рада и социјалне политике, односно надлежног центра за социјални рад. Готово 90% прималаца МОПа чине сиромашни људи, исто онако као што готово 90% средстава која се у виду МОП потроше на Роме одлазе сиромашнима.

Социјална заштита спречава да сиромаштво Рома расте још више: Да нема социјалне заштите, стопа сиромаштва Рома скочила би за 13 процената, тј. на преко 73%. Захваљујући својој великој стопи обухвата, дечији додатак је најрелевантније средство социјалне заштите које ублажава сиромаштво Рома, а одмах иза њега следе МОП и хуманитарна помоћ.

Такође треба напоменути да постоје и значајна ограничења у приступу ромских породица социјалним бенефицијама. Разлози које корисници наводе су углавном они који се односе на неинформисаност о критеријумима за добијање МОП-а, да су критеријуми компликовани, да је потребан превелики број докумената, као и да постоје формални и неформални трошкови. Многи од оних којима је потребна та врста помоћи не знају коме да се обрате за информације, па се, када се ради о праву на стицање МОП и процедури, најчешће ослањају на информације које добијају од други корисника.

Према налазима Анкете о животном стандарду становништва, близу 40% сиромашних (оних који су испод линије сиромаштва) не прима материјално обезбеђење нити друге врсте помоћи намењене сиромашнима, јер нису информисани о постојању тих програма, или не поседују потребну документацију (личну карту, изводе из матичне књига за децу, потврде о школовању деце, пријаве пребивалишта за чланове домаћинства итд). Такође у појединим случајевима корисници не разумеју информације које добијају у центрима за социјални рад зато што су неписмени или зато што не говоре добро српски језик.

12.1. Социјална заштита Рома у општини Гаџин Хан

Носилац социјалне заштите на територији општине Гаџин Хан јесте Центар за социјални рад. Основан је 25.04.1990. године одлуком Скупштине општине Гаџин Хан. Установа је социјалне заштите која врши јавна овлашћења у области социјалне и породично – правне заштите. Делатност центра је социјална заштита, социјални рад и породично правна-заштита, а регулисана је Законом о социјалној заштити, Породичним Законом, Законом о малолетним чиниоцима кривичних дела кривично правној заштити малолетних лица, Законом о финансијској подршци породици са децом и Одлуком о правима и услугама у социјалној заштити општине Гаџин Хан. Поступак за остваривање права грађана Центар води по одредбама Закона о општем управном поступку. Основни облици заштите који се пружају корисницима су: усвојење, стартељство, смештај у установу социјалне заштите или у другу породицу, додатак за помоћ и негу другог лица, новчана социјална помоћ, помоћ за оспособљавање за рад, као и помоћ у кући, дневни боравак, предах смештај, једнократне новчане помоћи, социјално становање у заштићеним условима, накнаде трошкова превоза и друге услуге и права у социјалној заштити, која су регулисан Општинском одлуком.

На основу добијених података из Центра за социјални рад, најчешћи облик социјалне заштите ромске породице оствариле су у виду материјалне помоћи и то укупно 42, који и представља у највећем делу њихов једини извор сталних прихода. Углавном су ове породице вишечлане. Највећи проблем приликом остваривања права на материјалну помоћ, јесу критеријуми према којима на основу Закона о социјалној заштити право на њу могу да остваре са највише 5 чланова, без обзира на укупан број чланова породице и зато су они најчешће као и у другим социјалним установама корисници права на једнократну помоћ. Она се најчешће даје за набавку основних животних намирница, за лечење и друге потребе. Такође највећи део ромских породица који су корисници материјалне помоћи живе у изузетно лошим хигијенским и стамбеним условима.

Центар за социјални рад осим остваривања права у виду социјалне заштите ромским породицама пружа помоћ у решавању других проблема. Најчешће се та помоћ односи на решавање породичних проблема, поремећених односа, насиља у породици, деликвентног понашања и итд.

12.2. Циљ стратегије у оквиру социјалне заштите

Унапредити приступ услугама социјалне заштите и доступност новчаних давања ради смањења сиромаштва и повећања социјалне укључености Рома и Ромкиња у локалној заједници.

12.3. Мере:

- Идентификовати методе за интензивнију инклузију деце Рома и Ромкиња у локалне услуге социјалне заштите, унапредити програме подршке за мајке и јачати саветодавне улоге у раду са породицама Рома и Ромкиња
- Развити методологију прикупљања података који су разврстани према националној припадности о остваривању права из социјалне заштите
- Унапредити систем превенције и подршке с циљем смањења броја малолетничких и принудних бракова и малолетничких трудноћа у ромској заједници
- Јачање саветодавне услуге у раду са ромским породицама и уопште корисницима ромске националности

12.4. Исходи до 2025. године:

- Дефинисани су стандарди за услуге интензивне подршке породици и инклузију деце, успостављен је систем финансирања интензивних услуга за подршку породици
- Повећан број породица са децом које имају користи од новог облика подршке породици путем породичних обилазака и саветодавне службе за родитељство које се баве најугроженијима, укључујући децу из ромских породица у уделу од најмање 25% од укупног броја деце
- Смањен број малолетничких и принудних бракова, и малолетничких трудноћа у ромској заједници за 30%
- Повећан број посета ромским породицама у циљу давања саветодавне улоге

13. МЕХАНИЗМИ МОНИТОРИНГА И ЕВАЛУАЦИЈА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ

Улога носилаца Стратегије и других социјалних актера у оквиру њихових надлежности је да, након усвајања Стратегије за социјално укључивање Рома у општини Гаџин Хан, врше мониторинг и евалуацију спровођења стратешких одлука. Мониторинг и евалуација реализоваће се у континуитету и по динамици која ће обезбедити праћење реализације свих предвиђених активности и по потреби радиће се неопходне корекције. Мониторинг и евалуација треба да обезбеде :

- Праћење и процену имплементације Стратегије за социјално укључивање Рома у општини Гаџин Хан
- Праћење и процену успешности предвиђених активности

Имплементација ове Стратегије ће на делу показати домете примене принципа партиципативног планирања и увођења иновативних решења у раду на унапређењу положаја Рома, што је могуће даље користити као модел добре праксе у другим општинама и градовима у Србији. Главни актер у спровођењу Стратегије јесте Скупштина општине Гаџин Хан, док ће за главне активности и њихово спровођење бити задужене, пре свега, институције и организације које спроводе програме за Роме под окриљем општинске управе, а уз подршку релевантних владиних и невладиних институција и организација са републичког нивоа.

Кључни партнери локалне самоуправе су:

- ПУ „Прва Радост“
- ОШ „Витко и Света“
- НВО „РОМ Станиша Денић“
- Центар за социјални рад
- Црвени Крст
- Национална служба за запошљавање Гаџин Хан
- Дом Здравља Гаџин Хан
- ЈП “Дирекција“ Гаџин Хан